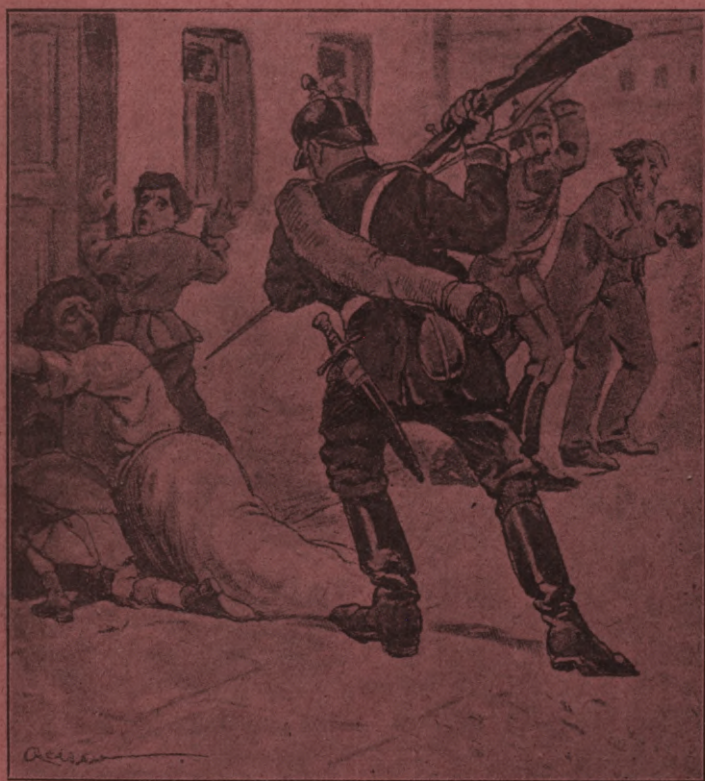

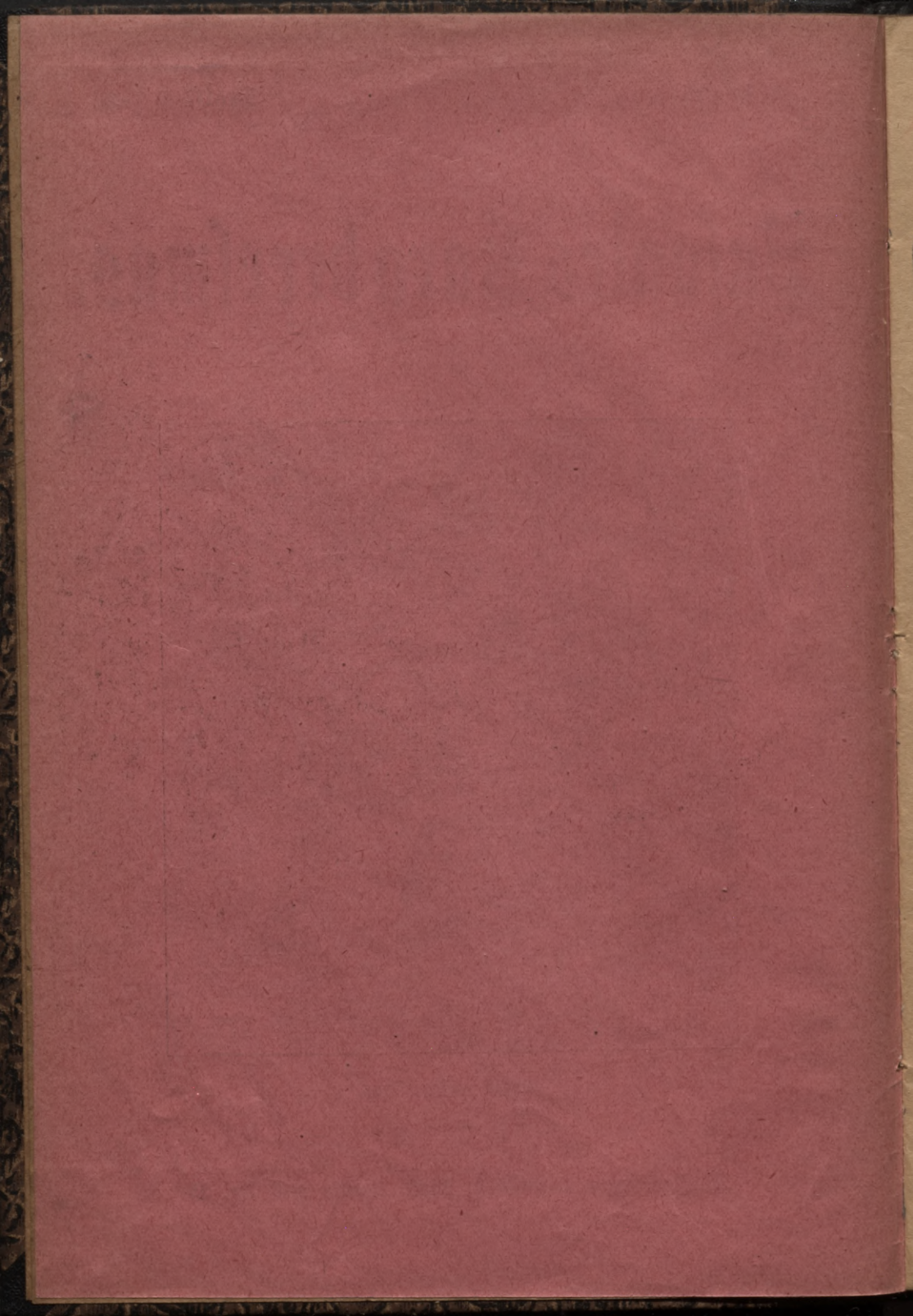
Vasaulis Kara breesmas.

Wahzu meidhonibas.

M. Freiberga apgahdibà, Rīgà, Atvotu eelà Nr. 25.

28072
471

Pasaules Kara breesmas.

9

743

Wahzu usbrukums Kreewijai.

Muhfu waronigee kasaki ilist austreeschtus no kreewu robeschtam.

Rigā, 1914.

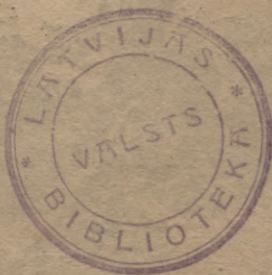
M. Freiberga grahmatu tirgotawas apgahdibā, Awtu eelā Nr. 25.

Part. 59

✓ 1953

L. V. B.
№ _____ In. 101.722.

0809069139 28

Zihnas stary wahzeem un flahweem.

Zihna stary wahzeem un flahwu tautam fahkàs jau fentlaifkus atpafak.

Jau dewità gadfimtenti Karlis Leelais, kurfch sem Swehetàs Romas keisarwalsts nofaukuma wifas germanu tautas apweenoja warenà walsti, peeweenoja fawâ pawalstneezibâ ari kahdu daku no flahwu tautam. Behz Karla Leelâ dehla Ludwika I. nahwes wina tehwa nodibinatâ walsts gan te fabruka, fadalijàs, te atkal atjaunojàs, bet 919. gadâ uftahpj troni Karlis Indrikis I. un apweeno wifas germanu tautas no jauna, peeweenodams fawai walstij ari flahwus un danus, kuri wahzu tautibu nefafkanas laifmetâ uf kahdu laifu bija paguwufchi neeeredfseto wahzu juhgu nokratit. Indrika dehls Otons I. Karla Leelâ nodibinato Romas imperiju atkal atjaunoja un iffludinaja femi par tàs keifaru. Keifars Indrikis III. eeguwa fawâ warâ Poliju un Tſchechiju. Behz ta nahwes, kahdos 150. gados Wahzijâ norifinajàs leelas fawstarpejas zihnas un ftrihdi weetejo firftu-feodaku un keifaru starypâ, bet fchis fadurfmes nebuht nekaweja wahzeem turpinat Karla Leelâ eefahkto kufstibu uf auſtrumeem (Drang nach Oſten) un eekarot kâ flawenais potu rafstneeks Sjenkewitſchs dehwe „ar uguni un ſobenu“ flahwu un leiſchu-latweefchu ziltis.

1202. gadâ nodibinajàs wahzu brunneeku ſobenbrahku jeb ſchlehpneſchu ordenis ar galweno noluhku Baltijas juhkas peekrafte flahwu un leiſchu-latweefchu tautibas eekarot un pahrwahzot. Tos laifos Baltijâ atradàs ari daschas kreewu nometnes, kâ peemehram Jurjewa, kuru wahzi pahrkriſtija par Lehrpatu, bet 1228. gadâ uf Wiſlas upes kraſteem parahdijàs wahzu-teitona ordenis, kurfch zentàs eekarot leiſchu un pruhſchu zilſchu ſemes. 1240. gadâ wahzi un ſobenbrahku ordenis eebruka Kreewijâ lai eekarotu Pleſkawas apgabalu un gadu wehlaſ Pleſkawu eenehmufchi, dewàs uf Nowgorodu un eenehma Koporju lihds ar ſemem kas atradàs pee Luzas upes. Bet tad nowgorodeefchi ataižinaja palihgâ

knasu Aleksandru Jaroslawowitschu, kurfch gadu preekfch tam bij fakawis pee Newas Sweedrus un knass Aleksandrs Newstijs wahzeem feno Plefawu lihds ar Koporju atkaroja atpakal. Gelauses Widsemê winfch pee Tschudas esera fchmigi fakawa wahzu brunnEEKUS pasihstamajâ Ledowas kaujâ.

XII. gadfintenî flahwu tautu pahrwahzofchanas prozefs, furi apdsihwoja tagadejo wahzu teritoriju, attihstijâs pilnâ spehkâ un XIII. gadfintenî newahzu tautas, kas atradâs tagadejâ pruhfchu prowinzê Brandenburgâ, kur fenat kâ finams dsihwoja latweefchi, bija jau stipri pahrwahzotas. Tagadejâ Pomeranija un Wafarpruhfija weenu laiku pahrgahja Polijas ihpafchumâ. Pehz tam atfwabinajâs un tapa pahrwaldita no paschu knaseem un wirfafscheem, pehz kam galu galâ tomehr nahza wahzu warâ.

Bet pehdejos gadu desmitos, wahzu pahrwaldito newahzu tautu starpâ radâs stipra nazionela kustiba, kas teežâs uf apweenofchanos sem Kreewijas warenâ fzeptera.

XV. gadfintena fahkumâ wahzu brunnEEKI eekaroja Dobschinas apgabalu, kas peedereja polu masowezku knaseem. Zaur fcho starp brunnEEKI un Poliju iszhlâs karsch, kurâ nehma dalibu ari Leetawa. Schis karsch nobeidsâs ar tâ fawtko Grinwaldes kauju 15. juliâ 1410. gadâ kâ kreewu kroniki raksta „starp Dubrowinas un Ostrodes pilsehtam, tagadejâs fenpruhfchu pilsehtas Marienburgas apfahrtnê. Pee Leetawas knasistes peederigee kreewu apdsihwotee apgabali ari nehma dsihwu dalibu karâ. Kaujas isnahkumu weiza Jurija Lugwenijewitscha waditais Smolenskâs pulks un wahzu ordenis tapa galigi fakauts. Lihds ar to tika aptureta ari fchi ordena kustiba, wirsifchanâs uf Polijas un Wafarkreewijas apgabaleem.

Jahna Breesmigâ waldischanas laikâ Aleksandra Newsta XIII. gadfintenî fakautais Liwonijas sobenbrahtu ordenis fahka no jauna speestees muhsu wafaru apgabalos eekfchâ. Bet Jahnis Breesmigais te wahzu brunnEEKU ordeni atkal fakawa, pehz kam ordena semes tapa isdalitas starp Kreewiju, Poliju, Sweedriju un Daniju. Bet tai paschâ laikâ, kad Liwonijas ordena wara sabrukta, Baltijas eedsihwotaji pa dalai jau bija pahrwahzoti un drihfi ween wahzu keisars Ferdinands fagahdaja flahwu leetai stipru spehreenu.

1620. gadâ Baltajâ kalnâ pee Tscheku Pragâ tsheki tapa

no Ferdinanda un ta šabedrotajeem pawīšam šakauti. Šchis nelaimigais pametums galigi atnehma Tšchekijai wišu politisko patstahwibu un wina pahrgahja Austrijas šastahwâ, kuras karalis bija toreis Bahzijas keisars. Galwenais wahzu uswaras eemešs meklejams eekšch tam, ka tâpat karâ, kâ šaimneezikâ dsihwê un atteezibâs šlahwu tautas bija neweenprahtigas. Potu un leišchu karâ pret wahzu ordeni, kas beidsâs ar pehdejâ šakauschanu pee Grinwaldes, tšcheku nazionalajâ zihnâ potu karalis Sigismunds III. stahweja wahzu keisara pušê.

Pruhšija, kuras wahrds zehlees no pruhšchu tautas leišchu-latweešchu zilts atwases, sistematiski šchâs minetâs tautas pahrwahzjoja, bet ilgu laiku wina pate eenehma zitu wahzu walstīnu widû tīkai neeewehrojamu weetu. Par šawu paaugstinašchanu tai daudš japateizas karalim Fridrikim Leelajam (1740.—1786. g.), kaut gan kreemu keisareene Elisabete Petrowna bija šchahdai paaugstinašchanai stīpri pretim.

1757. gadâ Kreewijai ar Pruhšiju išežlâs tâ šauktais Septingadu karšch. Kreemu karaspehks eeguwa pahr pruhšcheem wešelu rindu šposchu uswaru, eenehma wišas galwenâs Pruhšchu pilšehtas un eegahja Berlinê. Genemtajâs pruhšchu prowinzēs tika eewesta kreemu waldiba un administrazija un weetejee eedšihwotaji šwehreja Kreewijai ustizibu. Likâs, ka Pruhšijas un Fridriķa bojâ eešchana ir neišbehgama leeta, bet keisareenes Elisabetes Petrownas nahwe 1762. gadâ tos paglahba. Keisars Peteris III. noslehdja ar Fridriķi meeru, atdodams winam wišus no Kreewijas eekarotos apgabalus. Pehž šchahda nezereta isnahkuma Pruhšija, pateizotees ari Fridriķa Leelâ apdahwinatībai, no dabuteem un pahrzeesteem treezeeneem atkal atšchirga.

Napoleona kari Pruhšiju ispostīja un pašemoja no jauna, tâpat kâ pahrejâs wahzu walstīnas. Bet keisars Alekšandrs I. uswarojis Napoleonu, atdewa Pruhšijai winas patstahwibu, par ko tās karalis Fridriķis Wilhelms III. pateizâs Maskawai par isglahšchanu, preekšch tās semu paklanidamees. Napoleona kareem išeidsotees eefahlâs Pruhšijas un Kreewijas tuwinašchanâs un ta tradizionelâ kreemu-pruhšchu draudsiba, no kuras, kâ beidsot israhdijâs, pehdejee prata preekšch šewis išeist tik daudš un daschadus labumus un beidsot atmakšaja Kreewijai par wišu to ar nepateizibu. Šleetodama Kreewijas draudsibu, Pruhšija nostīprinajâs un lihds

ar to pahrejo wahzu walstinu widâ eeguwa eewehrojamu weetu. Bet tad ta 1866. gadâ uswareja Austriju un pehz tam ſabeedribâ ar zitâm wahzu walstinam ari Franziju, tad nodibinajâs jauna wahzu keisarwalsts, Pruhſijas karalis dabuja keisara kroni un palika par wiſas Wahzijas waldneeku. Kreewijai gan bija pilniga eefpehja nepeelaist Wahzijai wiſpahr un Pruhſijai ſewiſchki iſmantot Franzijas uswareſchanas auglus, bet mehs jau toreif ſtipri tizejâm wahzu draudſibai.

Wahzijas loma Biſmarka perſonâ Berlines kongreſâ 1879. gadâ, ka ari preeſch tam kreewu-turku karâ 1877.—1878. gados, toti labi parahdijâs zit pruhſchu draudſiba Kreewijai wehrta.

Auguſta mehneſi 1879. gadâ keisars Aleksandrs II. greeſâs ar paſchraſtitu wehſtuli pee Wahzijas keisara Wilhelma I., kurâ pahrmeta neſaſkanas ſtarp Wilhelma perſonigajeem draudſibas apgalwojumeem un ta waldibas iſtureſchnos, iſteikdams pee tam baſchas ka, ja tamlihdſiga iſtureſchanâs nemainiſchotees, tuwakâ waj tahlakâ nahkotnê, warot ſchi draudſiba pawiſam iſputet.

„Zuhſu augſtibas kanzlers“, keisars Aleksandrs II. ſchini wehſtulê rakſtija, „aiſmirſis 1870. gada apſolijumu.“

Bet kanzlers firſts Biſmarks netit ween ka bija ſchos apſolijumus aiſmirſis, ka tas drihſumâ pilnigi iſſkaidrojâs, bet wehl toti darbigi gatawoja Wahziju uſ ſadurſmi ar Kreewiju. Biſmarks zentâs panahkt Ciropâ pilnigu germanu hegemoniju un tâpat kâ wiſi wahzeefchi, eenihſdams ſlahwiſmu, newareja protams eeraudſit Kreewijas politiſkâs noſihmes peeaugſchanu un eeſpaidu Balkanos. No Berlines kongreſa laika Wahzija eedraudſejufês ar Austro-Ungariju zit ſpehdamas paralifeja kreewu ſlahwofilu darbibu Balkanos un uſmuſinaja pret mums Turziju, padodot pilnigi ſawam eeſpaidam Turzijas eſkonomiſko dſihwi un eekarotot winas tirgus.

1886. un 1887. gados kreewu-wahzu karſch likâs buht neiſbehgams, bet Kreewijas meermihliba un ſtingriba, ka ari pa daſai kapa malâ ſtahwoſchâ keisara Wilhelma I. uſſtahſchanâs brunotu ſadurſmi nowehrſa. Sekojoſchâ pehz tam, it kâ par atbildi uſ Wahzijas nodibinato trejſabeedribu — Kreewijas un Franzijas tuwinafchanâs, ari ſtipri atdſiſinaja wahzeefchu kara ſajuhſmibu. Bet agri waj wehlu ſchim karam wajadſeja nahkt, tamdehl ween jau, ka Wahzijas waldifchanas kahrei pahr paſauli naw robeſchu,

ka wina grib wišam tautam usteept šawu waru un zenščas par katru zenu nomahkt Kreewijas personā wišu šlahwu tautu patstahwibu.

Wišs tas noweda Wahziju starptautiskajā dšihwē tanī stahwofli, kahdā wina patlaban atrodas un kadehš jutās it kà aizinata ismest rupjo isaizinajumu Kreewijai, kad ta meerigi eestahjās pret brahku serbu balamutigajeem apwainotajeem. Beenahkuse jauna ašas šaduršmes štunda starp šlahweem un wahzeem. Wahzi šhad un tad ušwarejušchi lihds šchim šlahwus pateizotees tikai to neweenprahtibai un zeeta brihscheem loti smagus šaudejumus kà peemehram šlawenajā Grinwaldes kaujā, kuras 600. gadu jubileju poli trihs gadus atpakaš tik šwinigi nošwehtija. Tagad turpretim ar mašu isnehmumu apweenojušchās wišas šlahwu tautas tai apfinā, ka Wahzija — winas muhschigais eenaidneeks. Un tagad šlahwi nojehds šawas apweenošchanās špehku.

Bet lai gan wahzeeschi dašchureiš ušwareja kahdas šlahwu tautas, tomehr kreewus wini nekad nešakawa. Turpretim wahzu bruaneeki zeeta stipri no Aleksandra Newška un Jahna Breesmigā un pehdejā laikā — Septingadu karā kreewu armija šakawa weenu no pašchu apdahwinatakeem wahzu karamadoneem — Fridriki Leelo. Tagadejā leelajā kreewuwahzu karā isschkirošcha momenta šaprašhana, šajušchana, kas instinktiwi apweeno gandrihs wišus newahzus ar Kreewiju preekšchalā, rada neapturamu šajuhšmu un drošmi, kurai ušwara nenowehršchami drošcha. Kritiš augšprahtigais germanišma juhgs un lihds ar Kreewiju wišas zitas Eiropas tautas ušelpoš weeglaš, jo nebuhs wairs jajuhtās apdraudeteem no wahzu pahrmehribas zenteeneem, no brunotās duhres draudošchās ištureschanās.

Wahzijas beedrene Austro-Ungarija, kurā tagad wairak ka 40 proz. šlahwu tautibas eedšihwotaju, tāpat kà Wahzija, no šendeenam karoja ar šlahweem, lai nodabutu tos šem wahzu waras. No Austro-Ungarijas šlahwu tautibam mums pašchi tuwakee ir galizeeschi un bukowineeschi, ka ari ugrokreewi. Tee tahdi pašchi kreewi kà mehš, eekuwušchi tik nelaimiga liktena dehš Austrijas warā. Iščeki, horwati, šlowaki, šawu labako preekšštahwu personā — wišu šlahwu apweenošchanās idejas karštakee peekriteji. Horwati ir — katoltizigee serbi. Bet ir Austrijā ari pareištizigi serbi. Poli Wahziju eenihšt, jo dabujušchi no tās dees-

gan zeeft. Wini ſaprot ka, ja uſwaretu wahzeefchi — wiſai poſu tautai buhtu galigi jaiſnihkſt kà tahdai.

Auſtro-Ungarijas monarkijas lodols faſtahw no Karla Lee-là laikà nodibinato Auſtrijas markgrafifſti ſem Habsburgu ſzepte-ra, kuri ſew prata peeweenot daudſ neatkarigu kaiminu walſtinu un no 1438. gada ſahlot gandrihſ nepahrtraukti walddija pàhr Wahzijas keiſarwalſti. 1526.—1527. gados wina peeweenoja ſem Tſchekiju un Ungariju. Auſtrijas peedalifchanàs XVIII. gadu ſimtena beigàs Polijas dalifchanà ari winas teritoriju ſtipri pa-plaſchinaja. 1799.—1801. gados wina gan kaſ ar Franziju zee-ta daſchus ſaudejumus, bet tai paſchà laikà eeguwa ari Tirolì.

1804. gadà, Napoleonam iſfludinotees par Franzijas keiſaru, wahzu keiſars Franzis II. iſfludinaja Auſtriju par keiſarwalſti. Franza II. karſch 1805. gadà ar Franziju, kurà kà Auſtrijas ſa-beedrotà peedalijàs ari Kreewija, nonahza pee tam, ka Franzis II. nolika Wahzijas keiſara tituli un ſahka dehwetees par Auſtri-jas keiſaru Franzi I. Sauns karſch ar Napoleonu 1809. gadà bei-dſàs ar pilnigu Auſtrijas ſabrukſchanu, bet Auſtrija noſlehgdama ar Napoleonu ſaweenibu wehl paglahbàs. Napoleons apprezeja Franza meitu erzherzogeeni Mariju Luiſi. Tomehr ſchaj ſawee-nibai un laulibai nebija ilgs muhſchs. Kad 1812. g. Napoleons tika no Kreewijas ſakauts un Bruhſija noſtahjàs Kreewijas puſè, Franzis ari ſawu ſnotu atſtahja, peebeedrodamees Kreewijai. Pehz Pariſes meera lihguma 1814. gadà Auſtrija Napoleonam paſaudetos ſemes gabalus atkal dabuja atpakaļ.

XIX. gadſimteni Auſtrijas wahzeefchos iſzehlàs revoluzi-ja un ungaru, tſcheku, poſu kuſtiba. Tad pat winai iſnahza karſch ar Sardiniju. 1949. gadà ungareem no Auſtrijas atkrihtot, peh-dejàs liſttenis, kà pirmklaſigas walſts, bija iſſchekirts, bet Kreewi-jas eejaukſchanàs, kura ſuhtija Auſtrijai palihgà ſawu kara ſpeh-ku, pehdejo no galigas ſabrukſchanas iſglahba.

Uſnahza Krimas karſch, un te nu Auſtrija, diwreis Kreewijas glahbta, iſturejàs drihſak naidigi kà draudſigi pret Kreewiju. Pehz tam, kad 1849. gadà kreewu kara ſpehks peefſpeeda ungarus nolikt eerotſchus un no jauna atſiht Habsburgu walddibu, tai laikà, bet nupat firmais keiſars Franzis Joſefs atbrauza Kreewijà, pateil-tees keiſaram Nikolajam Pawlowitſcham par ſawas walddibas glahbſchanu, bet pagahja tikai 4 gadi un Auſtrija ſawu pateizibu

aismirsa, kad ar mums eesahka karu Franzija, Anglija, Sardini-ja un Turzija. Wihnes kongresâ 1815. g. Austrijas liktenis pilni-gi atkarajâs no keisara Aleksandra I., kusch pret winau isturejâs tik augstfirdigi. Bet Parises kongresâ 1856. gadâ Austrija pehz nelaimigâ Krimas kara isturejâs pret mums pawisam otradi.

Pagahja wehl 6—7 gadi, usschahwâs 1863. gadâ poļu dum-pis un Napoleons III. ussahka diplomatisku kara gahjeenu pret Kreewiju. Ari schoreis Austrija nebija Kreewijas draugu pusê. Kreewu-turku karâ 1877.—1878. gados un Berlines kongresâ Au-strija no jauna isturejâs mums naidigi, bet no 1887. gada sahka uskuhdit pret mums sawus un muhsu pokus. No ta laika lihds pat pehdejam brihdim Austrija sistematiski zentusees sazelt pret mums pokus un pat masfreewus. Lai peewilktu sawâ pusê wa-karssemju slahwus, wina usstahdija austro-slahwu teoriju, kas pro-pagandeja Austro-Ungarijas wahzu walsti pahrwehrest par slahwu keisaristi. Bet schis teorijas wahzu autori, protams, it labi sin, ka slahwi tahdas balwas no Austrijas rokam nekad neeeguhs. Tam tik noluhks paraliset wataru slahwu zenschanos apweeno-tees sem Kreewijas.

XIX. gadu simtenu 50. gados sahlas zihna Austrijas un Wah-zijas starpâ dehst eespaيدا germanu saweenibâ. Schi zihna nobei-dsâs ar austreeschu-pruhschu karu 1866. g., kurâ Austrija saude-ja. Gandrihs reisê Austrijai bija jakaro ar Italiju. Scho karu re-sultati bija tee: austreescheem wajadsēja atdot Italijai apgabalus ar italeeschu eedsihwotajeem un winau paschu isspeeda no germanu saweenibas. Drihsimâ pehz tam šekojošchais pruhschu-frantschu karsch noweda, kâ jau teikts, pee wahzu walstinu apweenoschanos sem pruhschu karala waldibas un Wahzija, wehledamees Austri-jai tuwinates, apsolija tai pabalstu winas intereschu usturescha-nâ Balkanos. Un scho solijumu Berlines kongresâ ari ispildija, pehz tam Austrija „pagaidam“ eenehma Bosniju un Herzegowi-nu. No ta laika Austro-Ungarija sahst dsiht intrigas Balkanu pusfalâ pret Kreewiju. Drihs pehz atswabinaschanas kara 1877.—1878. gados wina prata sahdu serbu daku uskuhdit pret Kree-wiju un Serbijâ aij tam nodibinajâs mums naidigs kabinets. Ar Stambulowa palihdsibu kabinets sahka west Bulgarijâ pretkreewu politiku, sehdamis naidu Balkanu tautâs un uskuhdidams tās wee-nu pret otru. Bet Balkanu tautu weseļais politiskais prahts neh-

ma pahr austreeschu politisko wiltibu wirsroku un freewu-japanu karâ balkaneeschi mums zeeschi peeslehjâs, apfinadamees, ka winu pateefais draugs un aistahwis ir weenigi Kreewija.

Isleetodama muhsu neisdewibu karâ ar japaneem Austrija „pagaidam“ eenemtâs Herzegowinu un Bosniju rupji anekseja. Schi aneksija Balkanu tautam atwehra azis, winas nu staidri redseja, ka Austrija zenschâs eeguht sawâ warâ wîsu Balkanu pus-salu. Tas speeda balkaneeschus apweenotees un apweenojuschees tee fakahwa spihdoschâs uswarâs Turziju. Bet Austro-Ungarija prata scho uswaru nosihmi pamafinat un isleetoja wîsus lihdsel-tus, sehdamâ naidu un melu finas, lai sawestu balkaneeschus saw-starpigâ karâ. Tas ari notika.

Zensdamâs eeguht Balkanu pus-salâ waru, Austro-Ungarija tureja par sawu pirmo usdewumu salauft Serbiju, draudedama winai ar karu jau wairak kâ gadu atpakaf, bet tagad, isleetodama erzherzoga Franza-Ferdinanda nogalinafchanu par eemeslu — ar Serbiju karu usfakta.

Isspeedufi Austriju no Bahzijas saweenibas un nostahjusees pati winas preefshgalâ, Pruhfija nodibinaja tâ faukto trejsabeed-ribu, padodama ari sawai warai scho paschu Austro-Ungariju. Pruhfijas waditâ Bahzija zaur Austrijas rokam gatawo sawu uswaru Balkanôs un tajâ pat laikâ tuwinajas zaur Mas-Ufiju Konstantinopolei. Padot wahzu eespaidam Balkanu pus-salu un fanemt sawâs rokâs Marmora juhru, luhf tas Austrijas-Bahzijas politikas mehrkis. Wiâu zeribas un sapni sneedsas pat wehl tahlaf: schee politiki nettween kâ grib Kreewijai aisslehgt Mekno juhru, bet aiszelt ari Austrijas-Bahzijas robeschu lihds Daugawai un Dneprai, panemt Kijewu, Odesu un Krimu. Mesenais Balkanu walstinau karsch ar Turziju spilgti parahdija balkaneeschu spehku un sawuhsmu zihnâ par sawu tizibu un tautisku pastahwibu. Tas protams fazehla flahwu un Kreewijas eenaidneefos nemeeru un peespeeda tos pastiprinat un paahtrinat wirsifchanos uf Balkaneem.

Balkanu flahwu un greeku uswara pahr turkeem radija stip-ru lihdsjuhtigu atfauksmi ari Austrijas flahwos, neisnemot ir potus, kuri Wihnei par leelu apbehdinafchanu flahwu uswaru juh-migi apweiza. Austrija sawas intrigas Balkanos pastiprinaja, pastiprinaja ari reprefijas pret saweem flahwu eedfihwotajeem

un freewu galizeescheem. Zensdamàs roku rokâ ar Austruju aifprostot Kreewijai Melno juhru, Wahzija grib muhs atspeest ari no Baltijas juhreas. Schi plana isdoschanàs gadijumâ Kreewija tiftu politifti un ekonomifti toti pawahjinata un Kreewijas warenibas wahjinaschana fatrizinatu warbuht nelabojami wifu flahwu leetu. Bet atminotees Petera Leelâ testamenti mums jastahw stingri pee Baltijas juhreas un tâpat japaleef par pilnwarigeem jaimneeskeem ari Melnâ juhri.

Schini karâ Kreewijai jaaisstahw par katru zenu sawa politiftâ un ekonomiftâ neatkariba un wifu flahwu tautiftkâ brihwiba; nepeezeeschami fanemt wifus spehtus un dot Austru-Ungarijai ar Wahziju tahdu treezeenu, ka tee wairs nemuhscham newaretu muhsu neatkaribu apdraudet. Tikai tad buhs nodroschinats Eiropâ meers, kas arweenu bijis apdraudets tikai no wahzu eekarofchanas un wirskundfibas kahres. Lai dsihwo Kreewija!

II.

Genaidneeka parahdischanàs Kreewijâ.

Isplatijàs baumas. Tihri netizamas baumas, kas issauz dwehfelê faldejoschas breefmu juhstas, lihdsigas tâm, kahdas isjuht garajâ rudens natti, kad klausees kahdu breefmu pilnu nostahstu un rauges melnajâ logâ, aif tura pehlschneem brahseeneem gaudo wehjsch un trokschno leetus.

Wifas jaunakàs finas fahdschinâ dabuja no meestina basara, farunàs uf leelzela, kur tàs pahrdeewa par to paschu zenu, par kahdu pirkstas. Turklaht, nes' kur iszehluschees un isrifinajuschees notikumi reali aifnehma ari fahdschinu — proti, eesauza referwiftus. Tas notika tik negaiditi un ahtri, ka newareja ne fapraft, kas par leetu, ne paraudatees, ne pabehdatees, neka, kâ tas buhtu peenahzees. Septinapadsmit jauni semneeki wezajos saldatu murdeeros, saldatu zepurem, ar fominam uf muguras aisdenderejàs garâ strihpâ uf pagastu. Semneeku buhschanâ jau tâ naw wafas nodotees tur deef' kahdeem juhtu ispluhdumeem, fewischki wehl, kad maije naw no tihromeem eewahlta un weetâm labiba pat neplauta stahw. Seewas pawadija wihreeschus uf fapulzeschanàs

weetu, israudaja schigli fawas pahris asaru, atgreesàs mahjàs un fehràs pee darba ar diwfahrschu spehku, lai eejaudatu no darbeem atrauto wihreeschu spehkus. Sahdschinâ palika peledi un flufi kâ Leelajâ gaweni: wiseem atspogulojàs sejàs ruhpes un ftingra nopeetniba.

Behz deenam peezam, swehtdeenâ no meestina pahrnahza Iwans Kostirka un apstahjees pee kaimina Tschapla mahjeles, pafinoja:

„Ehstreikeris nahf mums wirfû ar faru!“

Lai gan Kostirka bija masuleet eeschnabojees un bija pasihstams pat tahlu ahrpus sahdschinas kâ pirmais plahpa un neeku isdomatajs, bet schoreis winam us reifi notizeja. Tikai Tschaplis weens weenigs, kurfch isturejàs pret Kostirku ar nizinafchamu, tamdehl, ka tas bija mehginajis winam reis eestahstit, ka falktim esot kahjas, netizigi paraustija plezus un issobojojochi pahrajautaja:

„Klausees draugs! Warbuht schee tew aufis dundurus fa-putufchi, warbuht newis ehstreikers, bet japans?“

Bet Kostirka pastahweja pee fawa ar tik nopeetnu un firfningu sejas isteikfmi, kâ wehl nekad fawâ muhschâ, ka Tschaplis tihri fakaunejàs.

Tad katra deena fahka atneft kautko jaumu.

Wifs aplahrt pahrmainijàs, aplahrtne palika itkâ zitadaka, gais peefuhzàs ustraukuma pilns. Katra jauna parahdiba pee apwahrschna dabuja druhmu, baigu nosihmi un wifs isskaidrojàs zitadat kâ fenaf. Deenâ robeschu pufê kuhpeja ugunsgrahki, pa leelzeli wairaf reis aifgahja jahtneeku nodalas, spihdoscheem plinfchu stobreem un fazeldamas weselus putekku mahfonus. Naktis pee debefim, kaut kur tur tahku, tahku fauni atspihdeja fahrtas blahsmas, krustodamàs starp dseestofchajàm swaignem ar apschilbinofcheem proscheftoru stareem.

Tas, kas norifinajàs aplahrtinê, likàs sahdschinas eedfihwo-tajus nebuht netrauzeja. Wini turpinaja dfihwot tâpat kâ dfihwoja fenaf. Deenas bija tahdas pat weenadas, pilnas puhku un raifchu, ka aifgahja glufchi nemanot, nekahdu gadijumu neapfihmetas. Karsch neenesa winu dfihwê nekahdu pahrmainu. Masâ sahdschina, noweetofusees fawâ meerigajâ, flufajâ weetinâ sem debefim, wifâ aplahrtejâ dfihwes mutufi bija tikpat kâ aismirfts.

Bet weenudeen isnahza tahds notifikums, kahds fahdschinã wehl nekad no paschas winas dibinafchanas nebija gadijees — wafarã atjahja saldati. Sirgi weenãs putãs, sweedrõs, saldati noputejufchi, glufchi melni. Winus noweetoja pa mahjelem, klahja teem galdã wifu labako, kas bija, zensdamees pazeenat kã ween eefpehjams, ar tãm paschãm fiktãm un lihdsjuhtigãm juhtam, ko freewu femneeks muhscham israhda saldатеem un arestanteem.

Seeweetes gan to nedarija bes faweem fahnu noluhkeem. Kad nezeretee weefi paehda, padsehra, winas tuhlin peestahja teem ar faweem jautajumeem:

„Nu, ko, saldadini, waj neredsejãt kahdreif manu Peteri? Warbuht finat pateikt uf kureeni to aisdjen?“

Wihreescheem, femneefceem, palika weeglafi ap firdi — eera-dufchees saldati. Tas nosihmẽ — naw ko baiditees wairs — weseft astonpadfmit sehni uf firgeem ar plintem un sobeneem — tee tatschu war turetees un aissfargat!

Bet otrã rihã, tikko ausa gaismina, saldati peezehlãs, sakahrtojãs uf eelas rindãs, isstaipijãs, nodrebinajãs no nakts wehfuma un „Mufõs — ma—arsch!“ nosjuda, pamefdami wehl neisjufufschajã miglã dunofchus pakawu klaudseenus.

Dfizeers pirms aiseefchanas fapulzinaja femneefkus un pasinoja, ka eenaidneeks ir tumu, ka nedrihft teikt, kad, kahdi un zif fche bijufchi saldati un wehl dauds un daschadas leetas.

Baumas un sinas peeauga un isplatijãs, apnemdamas fahdschinu kã burwja rinki. Stahstija, ka wahzeefchi dedfinot fahdschas un noschaujot katru, kurfch israhdot kaut wismasako pretofchanos waj nepaklaufibu. Schaujot nost bes schehlãstibas.

Ko nu darit? No tuwojofchãs negaisa behgt! Bet kurf? Behgt, tas nosihmẽ pameft eenaidneeka brihwai rihzibai fawu buhdu, lopus, wifu mantibu, kas eeguhta dauds gadu smageem puhlineem. Bet uf kureeni dotees un ar ko dsihwot?

Un fahdschineefi palika fawãs weetãs. Lihds fchim jau bija wifs meerigi, kufu, warbuht Deewinsch palihdses, breefmas paees garam.

Dimas deenas pehz saldatu aiseefchanas Tschaplis mihnajãs uf fawas mahjeles jumta kã stahrkis, winsch laboja jumtu ar jaunem falmeem. Brihdi pa brihdim winsch atleeza muguru un

peelizis plaukstu pee peeres, usmanigi noluhkojàs tahlumâ. Pirms pusdeenas no pakalna peepešchi iſſchahwàs uſ ſawa ſirgeſa kâ traks Andris — wina dehls — un autoja ſchurp uſ ſahdſchinu, plahtidamees rokam un kleezdams lihri neſabâ baſi. Utautojis pee waldeſ nama, wiſch nowehlàs no ſirga muguras un aiſguh-damees ſinoja:

„Kâ bomi! Aturat . . . gaſſchas ſchurp . . . nu tee paſchi, eſ, kâ winus! . . . Wahzeefchi, pagani!“

Laudis wehl nepaguwa ihſteni aptwert, kaſ par leetu, kad uſ pakalna parahdijàs jau daſchi deſmiti jahtneeku un pehz pah-ris minutem, turot plintes gatawas ſchauſchanai eejahja ſahdſchinâ. Paſchâ preeſſchâ uſ tumſchi bruhna ſirga jahja, kâ redſams, ofizeeris, wizinadams ſpoſchu rewolweri. Wiſi wini bija bahti, uſbudinati un neſaprotamâ walodâ kaut ko kleezja, kâ liſàs, draudeja un paſchi pee tam baidijàs. Wini iſjahdelejàs pa ſahdſchinu ſchurpu, turpu, iſtrentadami, pawaditi no ſunu reeſchanas, wiſtas, ſoſis un zuhkaſ, lihdi apmeerinajàs un iſdalijàs pa buhdi-nam.

Iſchapka mahjinâ eefortelejàs trihs wihri, to ſtarpâ ofizeers. Ofizeers taiſni no ſirga eegahja iſtabâ un noſteepàs uſ mahla kula, bet ſaldati ſahka ſaimneekot nepeegreeſdami ſaimneekem ne maſakàs wehribas. Iſchaplis druhti, klusezams nowehroja, ka ſaldati apgreeſuſchi otradi peeleeſkamo ſambari, iſneſa no tureenes olas, ſpeki, miltus un liſa ſewwai eekurinat kraſni. Bet kad weens ſaldats, iſrahwiſ ihſo ſobenu, metàs guhſtit iſbailès kwee-zoſcho ſiwenu, Iſchaplis neiſtureja un dſinàs ſaldatam kleezdams-paſat:

„Ko tu areſtant dari?! Waj taſ tawſ, ko?“

Siteens ar plintes reſgali mugurâ peeſpeeda winu apſtah-tees un turet muti. Wiſch peepeſchi eeraudſija ſwehriſas ſejaſ — weens ſaldats, pats kâ liſàs pahrbijeſ, atwehſejàs ar ſobenu, ſargſ pee wahrteem aiſſchahwa bulti un ſanehma plinti kâ gatawſ ſchaut. Iſchaplis paſeetigi paneſa jaunu ſpehreenu ar plintes reſgali un nogahja pee malas. Wiſch meerigi noſtatijàs kâ ſehra ſiwenu un noſita ar rungu pahriſ ſoſu, lihri tâ, kâ kad ſoſis un ſiwens winam nemaſ nepeederetu.

Peewakarè debefiſ aiſwiſkàs mahkoneem un ſahka lih-

smalks ilgstošs leetus. Sargs pee wahrteem usrausa uš plezeem „pelerini“, neluhgtee weefi, isdsinufchi šaimneekus laukā, eerihkojās mahjelē tā kungi. Gerihkodamees ar šeevu uš naktsgulu flehtinā, Tšhaplis pa tumšu gramstidamees usduhrās kahdam preekšmetam, kas eerošinaja wina šmadšenēs pawišam ahrfahrtejas domas. Tā bija weza weenstobreniza, kura bija kalpojuse jau trim augumeem. Pehdejo reis winsch bija to lahdejis seemu, kad gribeja usgluhnet lapšas šagles, kura tšcheepa winam no stakkaugšas wistas.

Tšhaplis tumšā ilgi fatšufstejās ar šeevu. Winsch bija tahds zilweks, — eenahza reis galwā kahda nebuht doma — nelikās ahtraki meerā, kamehr nebija to ispidbijis.

Seewa krustidamās un luhgššanas tšufstedama flusi isšagās pagalmā, flehpdamās gar flehts šeenam uš kahpostdahrsu, bet Tšhaplis, palizis weens, islahdeja strobu plintes lahdinu un tās weetā šabehra stobri pahris šaujas naglu. Un nolika eerozi faktā.

Tad flusu tā kakis, pats brihnidamees par šawu weeglumu un isweizibu iswilkā no ratu apakšas ilksi un isšlihdeja pagalmā.

Debesis wirs galwas isškatijās tā melns bešdibens, no kureenes tā zaur šeeu birdinajās leetus lahšes. Tšhaplis aishahnijās no flehtinas lihds šogam un usšlaušijās.

Rehja šuni, stalli dobjī mihnajās širgi un no mahjeles wahji atškaneja zilweka balšs škanas. Lihšdams uš wehdera un steepdams lihdsi ilksi, Tšhaplis wehriģi aishlihda lihds gaismas šchwihtrai, kas pa istobas logu isštaroja lihds pašcheem wahrteem.

Tur winsch usmanigi atleezās un pabahja pahr šogou šawu pinkaino galwu. Taišni preekščā, pawišam tuwi uš debes šona isnira melnas zilweka figuras konturas. Šaldats, lai aishsihtu usmahkofšos šnaudeenu un šawetu garšazibu, murdeja kahdu dšeesminu. Tšhaplis issteepās wišā garumā un šametees uš preekšču, nolaida šmago ilksi . . .

Dobišch šiteens, šmags šermena kriteens un no jauna flufums. Pa logu bija redšams, ka pee galda šehdošchee pagreeša galwas uš loga puši un daščas minutes wehriģi usšlaušijās. Tad, apmeerinajušchees, wini noleezās atkal pahr galdu, kufsch bija apklahts dašchadeem papireem.

Iščaplis tikpat kļuši aišvilkās uš flehti, pakehra plinti un pašpeedis kameru padušē, lai nešašlapetos pistona, atgreesjās pee loga.

Weikalīsti kà švarīgās darišchanās winašch ušlika plintes stobru uš sedena, pahrkrustijās, ušwilkā gaili un tšchukštedams „Muh-šu Tehws . . .“ šahka ruhpiģi mehrket, nogaididams momentu, kad abas galwas, pehtot uš galda išklahto papiru, šatuwinasees labi kopā.

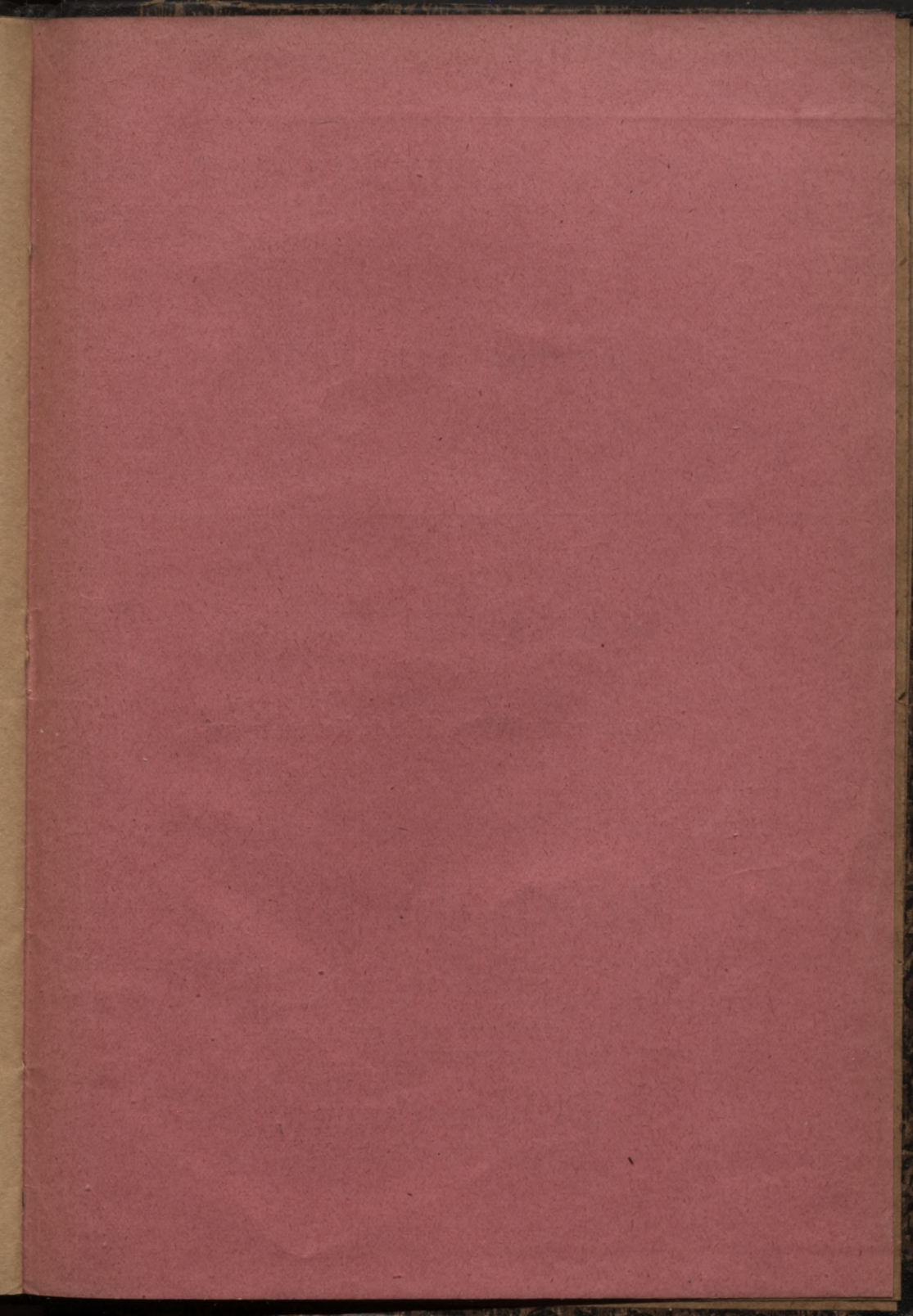
No wezās, ar drahti aptihtās bišes šibenīgi iščchahwās leesmu mehle, norihbeja apstulbinošchs šprahdšeens, logam ar trokšni išbira ruhtis un ištahā nodšiša uguns . . .

Paħrejee eenaidneeki, pahrbeedeti, aišmuka no šahdšchinas nahts tumšā uš robeschu puši . . .

Iščaplis širdīgi nošplahwās teem pakat.

5.

Manâ apgahdibâ isnahkuščas:

Leela speziāla Eiropas kara lauku karte

71 reis 54 zentim., sihki iisstrahdata 5 krahsās, ar Augustā Armijas Wirspawehlneeka un zitu eewehrojamako generaku nobildejumeem. Maksa 20 kap., pa pastu 23 kap. pastmarkās.

Eiropas kara karte

55 reis 44 zentim., 8 krahsās. Maksa 10 kap., pa pastu 13 kap. pastmarkās. Atkalspahrdevejeem rabats.

Par sihtakeem pastellejumeem luhdsu eesuhiti naudu pastmarkās.

Isnahks no drukas:

Pasauls kara breesmas

2. burtniza.

Wahzu breesmas darbi.

Cebrukums Kalishā. Uf dsihwibu un nahwi un ziti raksti.

Manâ apgahdibâ isnahkuščas 12 daschadas tagadejās Eiropas

kara glesnas.

Behz originalsihmejumeem no kara lauka ar wisjainakajeem eewehrojamakeem notikumeeni.

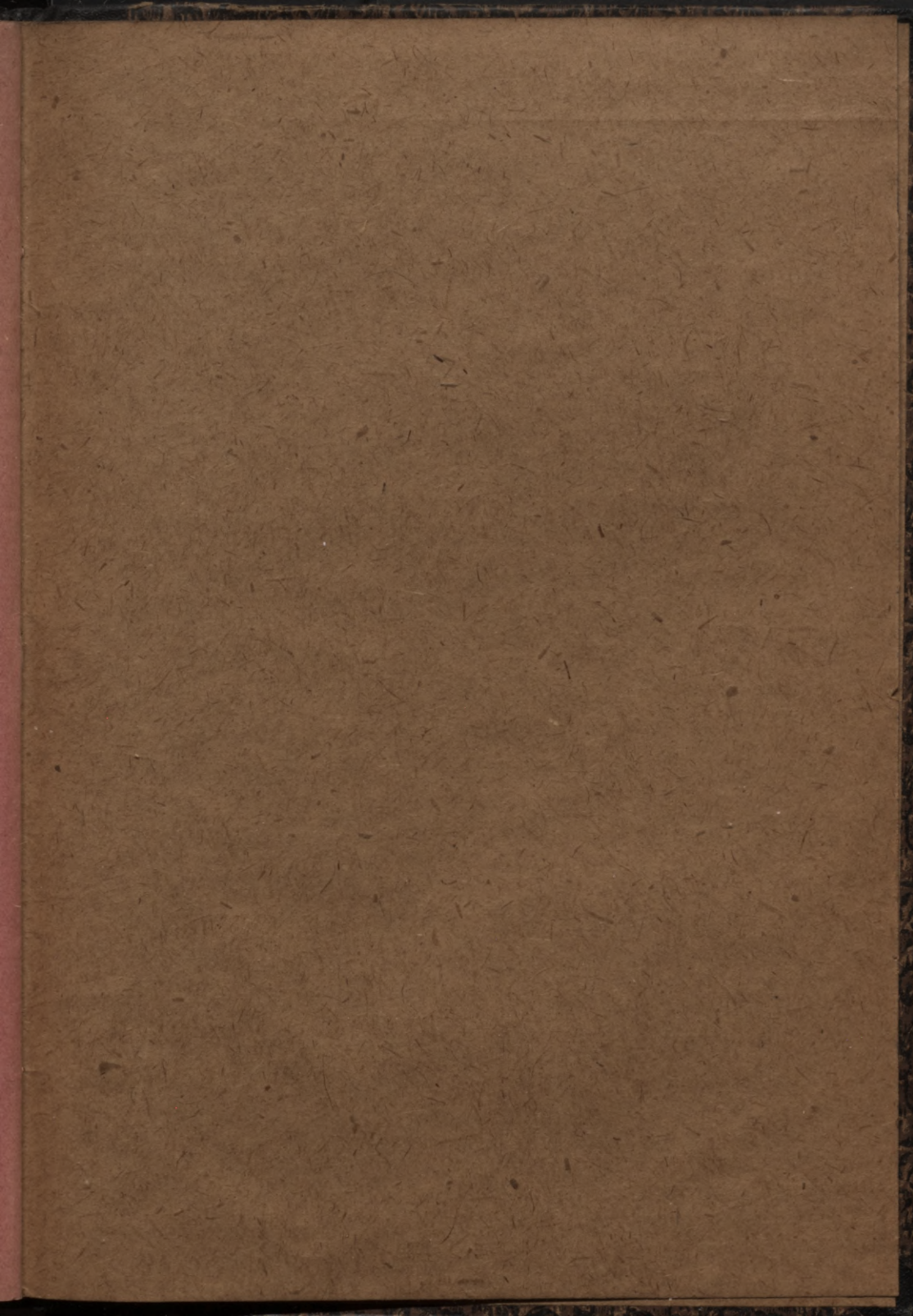
Ekas krahsās, leelā formatā. Atfemischka glesna 10 kap.

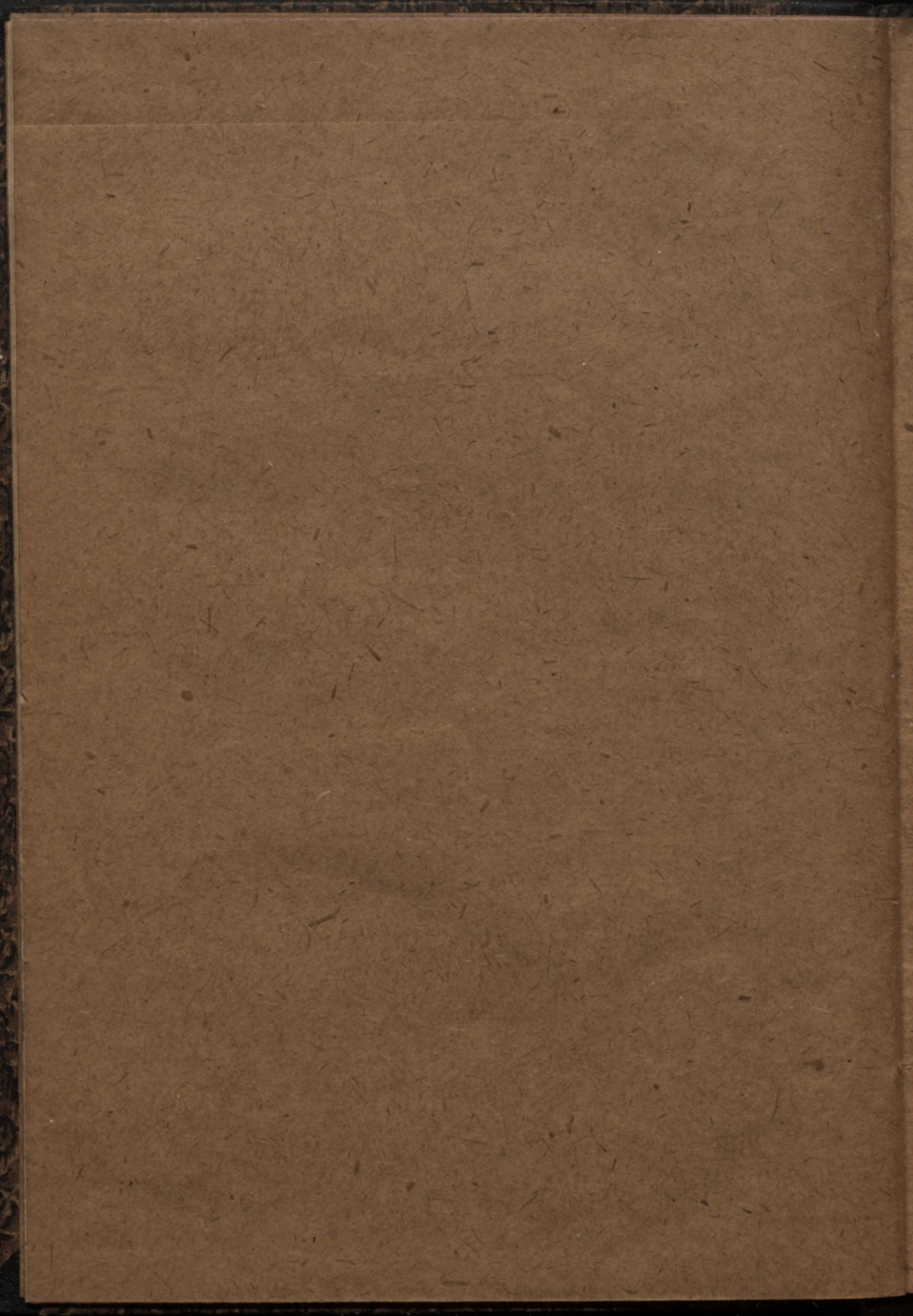
Atkalspahrdevejeem augsts rabats.

Katru nedeku isnahks jaumi musturi.

M. Freibergs,

Rigā, Awotu eelā Nr. 25.

30

LATVIJAS NACIONĀLĀ BIBLIOTĒKA

0309069139